

Život s úrokem

Všechny nás to jednou čeká. Tedy... aspoň doufejme. Nicméně pokud se nám na tomto světě bude nějakou dobu líbit a neopustíme ho z různých příčin předčasně, je nevyhnutelné, že ze samé lásky k němu zestárneme. Stárí má mnoho projevů – jsou tu projevy fyzické. Přibudou nám vrásky, zhorší se nám zrak, budeme chodit pomaleji, nejspíš budeme trpět mnoha nemocemi. Ale pak jsou ještě další projevy, které by šlo označit jako psychologicko-sociální. Za předpokladu, že jsme měli děti, dorostou už nejspíš dospělosti a budou mít sami své potomky. Ovšem také dojdeme do chvíle, kdy se většina našich přátel, kteří statisticky nejčastěji spadají do té samé generace, dostane do stejné situace a část z nich zemře. Nakonec ten, kdo žije nejdéle, zůstane docela opuštěn, protože všichni ostatní už přešli na druhý břeh.

Je naprosto přirozené, že v 17 či 18 letech se člověk takovými myšlenkami úplně zaobírat nechce. Přeci jen to bude ještě nějakou dobu trvat, nežli to s námi do takového stavu dojde, a navíc – není to příliš radostné pomyšlení, ať už se bavíme v rovině medicínské či té společenské. Lépe se s tím tedy pro tuto chvíli neobtěžovat, trochu si užít a řešit to, až to přijde. To je ostatně přístup, který zaujímají nejen mladí a neplatí jen ve vztahu k podzimu našeho života, ale i k mnohem akutnějším problémům, jako vynášení koše (který přece ještě nepřetéká), hrabání listů (kterému se přece nic nestane) či odevzdání úkolu/daňového přiznání (na což je času ještě dost). I přesto však přicházíme už v tomto věku do kontaktu se stářím i v jeho temnějších podobách prostřednictvím svých prarodičů. V každé rodině je to věkově nastaveno poněkud jinak, nicméně obecně platí, že ti prarodiče, kteří byli aktivními šedesátníky, když nám bylo šest let, se nyní často blíží k osmdesátce, anebo ji dokonce už překročili. A v tu chvíli na nich můžeme pozorovat všechno to zlé, co stárí přináší. Z lidí, které jsme znali jako čilé a neustále zaměstnané, se stávají ti, kteří chodí často o berlích a nesou si s sebou spoustu dalších negativních omezení. Právě to je náš nejužší kontakt se stářím – jediný opravdu bezprostřední prožitek, neboť se to týká osob, které máme tolik rádi. Tak snad tady lze hledat jednu záminku, proč by se středoškolák měl vůbec o problematiku svého stárnutí zajímat. Protože my na tom jednou nebudeme o mnoho jinak.

Že je dobré si na stárí trochu přispořit tuší dnes už asi skoro každý. Obecně se domnívám, že úroveň finanční gramotnosti je mezi mladou generací často i vyšší než v generaci jejich rodičů, a tak s vědomím potřeby strádat žijeme dnes už tak nějak všichni. Otázka ovšem zní, na kolik toto vědomí převádíme do praxe. Možná je tedy lépe to nazývat finančním vědomím, nežli

gramotností. Podvědomě víme, že by se spořit mělo a jak na to, ale nechce se nám do toho. Je totiž mnoho věcí, které tušíme, že jsou správné, ale obecně se jim vyhýbáme. Zdravý životní styl kupříkladu. Ano, jistě by se provozovat měl, ale proč? Proč – ptá se člověk, kterého zatím nic netrápí, a vidí ve střídme stravě jenom jakýsi zvláštní masochistický prostředek. A především – proč teď? Přiznávám to sám – nejsem z žádné podnikatelské školy, mé zájmy jsou trochu jinde – a o tom všem uvažuji vlastně dost podobně. Ale současně si říkám, že až tuhle esej dopíšu, začnu s tím asi něco dělat.

Proč tedy začínat už teď? Odpověď na to všechno je jednoduchá, jak sám chápu – protože vše je lépe dělat dříve než později a později to pro nás nebude ani o píd' výhodnější. A to platí i o oněch přípravách na stáří. Vyžaduje to ovšem jednu klíčovou vlastnost – schopnost dlouhodobého vidění, kterou musí náš vzdělávací systém ve studentech budovat. Schopnost plánování. Schopnost duševně uchopit svůj život ne pouze jako sled kratičkých záblesků, ale jako složitou strukturu – stavbu, kde jednotlivé prožitky jsou jen drobnými stavebními kameny, které se vrší na sebe, a kde každý jeden z nich hraje klíčovou roli. Právě jeho tvar či jen drobná skulinka v něm určí, jak na něj mohou další segmenty navazovat a jakým směrem se náš život vydá. A že tedy konec našeho života – nejvyšší vrcholek stavby – je naprosto bezpodmínečně určen tím, co se stalo kdysi dávno o mnoho pater pod ním na samém počátku našeho budování.

Jedním slovem jde o zodpovědnost. Tu musíme zakládat už od narození. Každý čin nese nějaký následek. Problémem je pouze to, že činy nejzávažnější ukazují své důsledky až po desítkách let. Jenže tato zdánlivá „neviditelnost“ by nás neměla vést k tomu, že na ni přestaneme brát ohled. Musíme naopak usilovat o to, aby bylo v mladých lidech vědomí této zodpovědnosti – která je zodpovědností nejen vůči nám samým, ale i vůči našim potomkům a dalším generacím – posilováno. Abychom se jako společnost naučili vidět více než jen krátkodobý požitek. Prospěch z utváření takové téměř „analytické“ schopnosti pak uvidíme nejen v otázce důchodového zajištění – ale i v mnoha jiných oborech vědy a kultury, které takový styl přemýšlení vyžadují. Třeba i v ekonomii. Umět nazírat problémy z pozic, které dohlédnou dál než za příštích čtrnáct dní, se nám zkrátka vyplatí všude.

Už to tedy víme – je lépe si přeci jen dnes odepřít trochu toho pohodlí, aby se nám jednou lépe žilo. Ale co znamená to „lépe“? Vycházejme z předpokladu, že nevládneme všichni velkolepým podnikatelským talentem. Je to přirozené a není to současně vůbec špatné. Naše společnost unese od každé společenské třídy jen jistý počet obyvatel. Potřebujeme tedy i mnoho úředníků, učitelů, uklízečů... Nesmíme si proto nalhávat, že bychom díky celoživotnímu spoření žili po ukončení takového profesního působení v důchodu život

miliardářů. Pokud nás v mezidobí neučiní Rothschild univerzálním dědicem, pravděpodobně se nebudeme plavit na nukleární jachtě po středomoří. Jenomže si za ta léta v dané profesi zvykneme na určitý standard. Ustálí se počet našich rodinných dovolených v jednom roce, počet návštěv sportovních zápasů, divadel či oblíbené restaurace, ve kterých se stravujeme. A přechod pod starobní důchod musí nutně znamenat určitý finanční sešup proti našim původním možnostem. A není nic smutnějšího, nežli když si člověk na konci života musí odepírat něco, na co byl už uvyklý, co mu dělalo radost a co mu umožňovalo žít šťastný život. Spoření tedy umožní, abychom „dorovnali“ tuto ekonomickou ztrátu. Abychom žili lépe, než by bylo nutné, aby přechod do penze pokud možno neznamenal velký šok proti předešlému.

Formy spoření jsou různé. Nejsem dost velký ekonom na to, abych nyní sázel z rukávu sazby na různých připojištěních, výši státních podpor a podobně. Nicméně si uvědomuju, že můžeme mít běžné důchodové spoření, ale můžeme také uspořit na byt, který budeme jednou pronajímat, anebo si zajistit jiné formy pasivního příjmu, které se nám v době důchodu zhodnotí.

Rád bych však zdůraznil jedno, co jsem tu už naznačil. Je mnoho okolností, kterým se v ekonomii trochu eufemisticky říká „faktory neprocházející trhem“. Běžně se tím sice míní třeba uhlíkové emise atp., ale v našem případě také některé existují – trošku sluníčkářsky řečeno je to třeba štěstí. Či chceme-li to trochu racionálněji – míra spokojenosti se svým životem. Víme totiž z mnoha průzkumů, že nejen HDP živ je člověk, ale třeba severské země jsou krom svého hospodářského výkonu oceňovány i pro vysokou míru životní spokojenosti, kterou tamní lidé mají. V Bhútánu z toho dokonce udělali ten klíčový ukazatel, OSN pak státy světa vyzvala, aby jeho příkladu následovali, protože štěstí je prý „základní lidský cíl“. A i když nemusíme zacházet tak daleko, ani nám by to nemělo být zcela ukradené. Už máme relativně bohatou společnost, ale měli bychom usilovat také o spokojenou společnost. Z hlediska osobního i toho celkového. Vyšší produktivitu práce budou mít lidé, kteří vedou šťastné a naplněné životy, nežli ti, kteří ve své profesi žádný smysl nevidí. Ti budou také méně trpět duševními (a na ně navázanými) fyzickými nemocemi, čímž výrazně odlehčí systému zdravotní péče (který je finančně napjatý asi v každé zemi světa).

Peníze totiž nevyřeší všechny naše problémy a řešit pouze je nám nemusí nijak pomoci. Na začátku píšu, že se stářím přichází problémy zdravotní, ale i další problémy psychologické související se společenským začleněním do světa, který byl kdysi můj, ale který nyní (fyzicky i obrazně) odchází do minulosti. Všechny tyto obtíže jsou dnes ještě aktuálnější. Zatímco v minulosti žili staří rodiče typicky na „výminku“ v jedné chalupě se svými potomky a stále se

zapojovali do života své vesnice, dnes se (jak podkládají všemožná statistická čísla) stále častěji setkáváme s osamělými domácnostmi seniorů, o které se často nikdo příliš nezajímá. Řešením pro ně proto je pouze zapnout televizi a čekat... čekat a nevědět na co přesně. Jsou úžasné projekty, které se s tím snaží zpracovat. Vzpomínám kdysi dávno na reklamu se Stanislavem Zindulkou, v níž je ten v roli osamělého staříka pozván ke štedrovečernímu stolu k sousední rodině – bylo to asi na něco jako jsou Ježíškova vnoučata. Ale to už je jen pasivní řešení (respektive ze strany občanské společnosti velmi aktivní, ale to je trochu jiná terminologie) toho klíčového – jak máme vůbec předejít tomu, aby se takové případy odehrávaly? A jak sami sebe „zabezpečit“ na stáří před tímto rizikem?

Tato úvaha (jak je zřejmé už od počátku) není ani zdaleka ekonomická jako spíše multidisciplinární a poněkud filozofičtější. To je ovšem (jak věřím) v pořádku. Je to totiž chvályhodná tendence dnešních věd, aby se propojovaly a neřešily každý problém izolovaně a vytržený z celého jeho kontextu, ale v širším měřítku (jsme opět u té schopnosti chápat v souvislostech a dlouhodobých následcích) a zodpovědně. I ekonomie proto dnes rozumí, že svět nestaví jen na prostém podtržení a sečtení, ale že se musí kombinovat s naším poznáním např. sociologickým. A proto nemůžeme vést komplexní debatu o důchodovém zabezpečení, pokud vypustíme to nečíslné.

Možná je to dobře i proto, že se každý z nás bude nyní moct cítit o trochu lépe. Že i když neodkládá velké sumy stranou, stará se o své stáří. Jestliže je důležitý při stavbě „věže našeho života“ každý díleček, skládá se tedy stáří ze všeho, co mu předcházelo. Život je stále otevřený účet, na který neustále vkládáme drobné částky, které se nám jednou vrátí. A my tak o své stáří pečujeme třeba tím, že udržujeme své zdraví. Přiměřená tělesná aktivita je také spojení na důchod. Jednou se nám to vrátí i s úroky, protože nám to dá několik let fyzicky čilého života proti těm, kteří celý život kouří a sedí za stolem. Svému stáří se věnujeme i ve chvílích, kdy se vzděláváme. Vytváříme si tím kulturní kapitál, který je nesmírně důležitý pro šťastně prožitý život. A svému stáří především pomáháme, žijeme-li sociálně aktivně. Pokud se nám daří budovat si okolo sebe bubliny lidí, kterým jsme my ochotni pomoci a o nichž tedy víme, že budou jednou stát při nás, je to to nejlepší, co můžeme dělat. Člověk osamělý a depresivní má život o mnoho let kratší nežli ten, kdo jej prožívá obklopen lidmi.

To nejkrásnější, co se nám může podařit, je, pokud nás v našich osmdesáti letech budou z upřímného zájmu navštěvovat nejen naši vrstevníci či naše rodina, ale i přátelé, kterým je padesát nebo dokonce jen třicet let. A pro které jsme i přes svůj věk zajímaví a jsou ochotní s námi strávit svůj čas. Existuje jen málo jiných záležitostí, které by nám mohly život natolik

zpříjemnit jako právě možnost společenského kontaktu i v době, kdy jej mnozí už vůbec nemají.

Musíme si vzít lekci ze svého stáří – ze stáří, které ještě nepřišlo, ale které nás poučuje už teď. Michael Kocáb zpívá, že *sotva třicet roků má*, ale Josef Kemr přesto už v tu chvíli neodbytně prohlašuje, že *já jsem tvoje stáří a ty mě máš pozvat dál*. Pozvěme své stáří dál už nyní. Dívejme se už nyní na svoje stávající kroky optikou našeho staršího já. A zkusme si vzít už v tuhle chvíli něco z životní moudrosti, kterou v té době budeme mít, ale která už bude moci jen smutně konstatovat, že s tím minulým nic nenadělá. Tím nemíním, že se máme všichni trápit a žít z nějaké „solidarity“ život starce. Ale vzpomeňme si na to, že jednou se nám to nevyhne.

Naučme se zodpovědnosti a naučme se vidět věci v jejich nejširších souvislostech. Nic lepšího totiž pro sebe v tuhle chvíli udělat nemůžeme. A budeme-li v tomto pohledu vůči sobě opravdu poctiví, přijdeme na to, že je naší povinností začít s přípravami na stáří právě snad už na střední škole, ne-li dříve. A že hraje roli každý malinkatý krůček, každá malinkatá událost. Budujme si zodpovědný finanční kapitál, nezadlužujme se s vidinou toho, že to se jednou vyřeší (jistěže nevyřeší), spořme, investujme, nechme si radit, vzdělávejme se ve věcech financí a takřka neomezených možností, které nám poskytují, ale také se zaměřme na svoje zázemí fyzické a společenské.

Žijme prostě tak, abychom se vyhnuli nouzi i v těch nejvzdálenějších koutech našeho života, ale žijme také tak, aby při samotném odchodu mohl zůstat také dobrý pocit, že jsme si vše to, co bylo kdysi pěkné, nezničili několikaletým závěrem plným smutku, bolesti a opuštění.

Žijme zodpovědně.

Zdroje

- **WIKIPEDIA.** *Hrubé národní štěstí* [online]. Poslední změna 2023-10-05 [cit. 2025-01-12]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Hrubé_národní_štěstí
- **MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY.** *Seniorky a senioři* [online]. [cit. 2025-01-12]. Dostupné z: <https://socialnibydleni.mpsv.cz/socialni-bydleni/temata/seniorky-a-seniori>
- **ADRA ČR.** *Osamělost je někdy horší než nemoc, naštěstí na ni existuje lék* [online]. 2023-10-12 [cit. 2025-01-12]. Dostupné z: <https://adra.cz/aktualita/osamelost-je-nekdy-horsi-nez-nemoc-nastesti-na-ni-existuje-lek/>
- **ČESKÝ ROZHLAS.** *Ježíškova vnoučata* [online]. [cit. 2025-01-12]. Dostupné z: <https://jeziskovavnoucata.rozhlas.cz/>
- **WIKIPEDIA.** *Důchodové spoření v Česku* [online]. Poslední změna 2024-09-22 [cit. 2025-01-12]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Důchodové_spoření_v_Česku

UMĚLÁ INTELIGENCE NEBYLA PŘI TVORBĚ TEXTU VYUŽITA